

Sosiaali- ja terveysministeriölle
Viite: VN/16881/2025

Arenen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamiseksi

Kaksiportainen psykoterapiakoulutus

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamiseksi. Esityksen tavoitteena on uudistaa psykoterapeuttikoulutusta kaksiportaiseksi, vahvistaa perustason mielenterveyspalvelujen osaamista ja säätää ensimmäisen portaan koulutus opiskelijalle maksuttomaksi.

Arene pitää esityksen tavoitteita perusteltuina. Mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantaminen, lasten ja nuorten terapiatakuun toimeenpanon tukeminen sekä psykososiaalisten menetelmien osaamisen vahvistaminen edellyttävät yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja hyvinvointialueiden selkeää työnjakoa. Esityksen jatkovalmistelussa on varmistettava, että ammattikorkeakoulujen rooli AMK-taustaisten sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutuksessa näkyy lain perusteluissa, rahoituksen kohdentumisessa ja asetustason valmistelussa.

Lausunnon ydinkohdat:

- Arene kannattaa esityksen tavoitetta vahvistaa perustason mielenterveyspalveluja, lisätä psykososiaalisten menetelmien osaamista ja säätää ensimmäisen portaan koulutus opiskelijalle maksuttomaksi.
- Ensimmäinen koulutusporras on myös perustason sosiaali- ja terveydenhuollon osaamisinvestointi. Se koskee olennaisesti niitä ammattilaisia, jotka kohtaavat mielenterveyden tuen tarpeita perusterveydenhuollossa, sosiaalihuollossa, opiskeluhoollossa, kuntoutuksessa ja muissa matalan kynnyksen palveluissa.
- Uudistuksen kohderyhmästä merkittävä osa on ammattikorkeakoulujen kouluttamia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Ammattikorkeakoulujen asemaa ei tule jättää vain yliopistojen sopimusperusteiseksi yhteistyökumppaniksi tai koulutuksen alihankkijaksi tilanteessa, jossa uudistus kohdistuu merkittävästi juuri AMK-taustaisten ammattilaisten osaamisen vahvistamiseen.
- Terveydenhuoltolain 60 c §:n perusteluja tulee täydentää niin, että rahoitusesityksen valmistelussa arvioidaan myös ammattikorkeakoulujen toteuttamien koulutusosuuksien kustannukset.
- Asetuksen valmistelussa tulee määritellä, miten psykososiaalisten menetelmien erikoispätevyys suhteutuu ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksiin, YAMK-koulutukseen ja aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen.
- Vaikutusarviointia tulee täydentää koulutustarpeen, koulutettavien ammattitaustan, alueellisen ja kielellisen saatavuuden sekä hyvinvointialueiden ohjaus- ja harjoittelukapasiteetin osalta.

Lausunnon tiivistelmä

Arene pitää hallituksen esitystä oikeansuuntaisena ja yhteiskunnallisesti tarpeellisena. Perustason mielenterveyspalvelujen vahvistaminen edellyttää, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla

on käytössään vaikuttavia, tunnistettavia ja laadukkaasti koulutettuja psykososiaalisia menetelmiä. Ensimmäisen koulutusportaan maksuttomuus voi parantaa koulutukseen hakeutumisen yhdenvertaisuutta ja vahvistaa osaamisen saatavuutta palvelujärjestelmässä.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta keskeinen kysymys on, miten uudistus kohdistuu niihin ammattiryhmiin, joita ammattikorkeakoulut kouluttavat. Sairaanhoidajat, terveydenhoitajat, sosionomit, toimintaterapeutit ja muut AMK-taustaiset ammattilaiset ovat keskeisessä asemassa perustason palveluissa. Lakiluonnoksessa ammattikorkeakoulut jäävät kuitenkin pääosin mahdollisiksi yhteistyökumppaneiksi, joiden asema määräytyy yliopistojen ja hyvinvointialueiden sopimusten kautta. Tämä ei yksin riitä, jos tavoitteena on valtakunnallisesti kattava ja alueellisesti saavutettava koulutusmalli.

Jatkovalmistelussa tulee täsmentää kolme kokonaisuutta: rahoituksen kohdentuminen koulutuksen tosiasiallisille toteuttajille, asetustason osaamistavoitteet ja hyväksiluvun periaatteet sekä vaikutusarviointi ammattiryhmittäin ja alueittain. Näillä täsmennyksillä uudistus voi vahvistaa sekä psykososiaalisten menetelmien laatua että perustason sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakykyä.

Esityksen tavoitteet ovat oikeansuuntaisia

Arene kannattaa esityksen tavoitetta vahvistaa psykososiaalisten menetelmien osaamista ja parantaa perustason mielenterveyspalvelujen saatavuutta. Mielenterveyden tuen ja hoidon painopisteen siirtäminen varhaisempaan vaiheeseen on perusteltua sekä yksilön hyvinvoinnin että palvelujärjestelmän kestävyysnäkökulmasta. Oikea-aikainen tuki voi ehkäistä tilanteiden pitkittymistä ja vähentää raskaampien palvelujen tarvetta.

Ensimmäisen koulutusportaan maksuttomuus on perusteltu ratkaisu. Nykyisessä psykoterapeuttikoulutuksessa koulutuksen kustannukset ovat voineet muodostaa merkittävän kynnyksen koulutukseen hakeutumiselle. Maksuttomuus voi tukea osaamisen laajentamista niihin ammattiryhmiin, joiden työssä mielenterveyden tuki ja psykososiaaliset menetelmät ovat yhä keskeisempiä.

Uudistuksen toimeenpanossa on kuitenkin erotettava selkeästi ensimmäisen tason psykososiaalisten menetelmien erikoispätevyys ja varsinainen psykoterapeutin ammattinimikkeeseen johtava koulutus. Ensimmäisen tason koulutus ei saa synnyttää epäselvyyttä asiakkaiden, potilaiden, opiskelijoiden tai työnantajien kannalta siitä, millaista osaamista koulutus tuottaa ja millaisiin tehtäviin se antaa valmiuksia.

Ensimmäinen taso on myös perustason sote-osaamisen uudistus

Esityksen ensimmäistä koulutusportaa ei tule tarkastella vain psykoterapeuttikoulutuksen sisäisenä jatkumona. Kyse on samalla perustason sosiaali- ja terveydenhuollon osaamisen vahvistamisesta. Koulutuksella pyritään lisäämään niiden ammattilaisten valmiuksia, jotka kohtaavat mielenterveyden tuen tarpeita perusterveydenhuollossa, sosiaalihuollossa, opiskeluhoitossa, kuntoutuksessa ja muissa matalan kynnyksen palveluissa.

Tämä tekee ammattikorkeakoulujen asemasta olennaisen. Ammattikorkeakoulut kouluttavat suuren osan niistä ammattilaisista, joiden osaamisen vahvistamisesta esityksessä on kyse. Heidän valmiutensa käyttää psykososiaalisia menetelmiä vaikuttaa suoraan siihen, kuinka nopeasti ja yhdenvertaisesti perustason mielenterveyden tukea voidaan tarjota eri alueilla.

Koulutusmallin toimivuus edellyttää, että ammattikorkeakoulujen koulutuskapasiteetti, alueellinen läsnäolo, erikoistumiskoulutukset, YAMK-koulutus ja hyvinvointialueiden kanssa tehtävä TKI-yhteistyö otetaan osaksi toimeenpanon rakennetta. Tätä ei ole tarpeen ratkaista muuttamalla yliopistojen koulutusvastuun peruslähtökohtaa, vaan täsmentämällä eri toimijoiden tehtävät ja rahoituksen kohdentuminen.

Ammattikorkeakoulujen rooli ja rahoitus tulee kirjata selkeämmin

Esityksessä todetaan, että yliopistot voivat järjestää koulutusta yhdessä ammattikorkeakoulujen kanssa. Kirjaus on tärkeä, mutta jää liian avoimeksi. Se ei vielä varmista, että AMK-taustaisten sote-ammattilaisten koulutukseen liittyvä asiantuntemus, toteutuskapasiteetti ja kustannukset huomioidaan koulutuksen suunnittelussa.

Terveystieteiden lain 60 c §:n perusteluja tulee täydentää siten, että rahoitusesityksen valmistelussa arvioidaan myös ammattikorkeakoulujen toteuttamien koulutusosuuksien kustannukset. Jos ammattikorkeakoulu vastaa sovitusta koulutusosuudesta, tehtävästä aiheutuvat kustannukset tulee huomioida sopimuksissa ja rahoituksen kohdentumisessa. Muutoin riskinä on, että ammattikorkeakouluille syntyy uusia tehtäviä ilman niihin osoitettua rahoitusta.

Mahdollinen perustelukirjaus voisi olla:

Mikäli yliopisto järjestää koulutusta yhteistyössä ammattikorkeakoulun kanssa, rahoitusesityksessä tulee arvioida myös ammattikorkeakoululle koulutuksen toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset. Rahoituksen kohdentumisesta tulee sopia läpinäkyvästi siten, että koulutuksen tosiasiallinen toteuttaja saa tehtävän edellyttämän rahoituksen.

Tällainen täsmennys vahvistaisi koulutuksen laatua ja toimeenpanoa. Se myös selkeyttäisi yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja hyvinvointialueiden yhteistyötä ilman, että koulutusvastuuta koskevaa perusrakennetta tarvitsee avata laajemmin.

Jatkovalmistelussa on perusteltua arvioida myös mallia, jossa koulutuksen rahoitus kohdentuu suoraan koulutusta järjestäville korkeakouluille ja sen ohjaus toteutetaan yhden hallinnonalan kautta. Tämä voisi selkeyttää vastuita, vähentää hallinnollista monimutkaisuutta ja vahvistaa koulutuksen laadun sekä vaikuttavuuden arviointia.

AMK-erikoistumiskoulutukset ja sosiaalihuollon erikoispätevyys on kytkettävä malliin

Psykososiaalisten menetelmien erikoispätevyyden suhde ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksiin on määriteltävä jatkovalmistelussa. Tämä koskee erityisesti sairaanhoitajien psykiatrisen ja mielenterveyshoitotyön erikoistumiskoulutusta sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöille suunnattuja koulutuksia.

Asetustason valmistelussa tulee määritellä myös koulutuksen taso, laajuus ja osaamistavoitteet. Arene pitää perusteltuna, että koulutus suhteutetaan kansalliseen tutkintojen viitekehykseen ja että koulutuksen laajuus ilmaistaan opintopisteinä. Ensimmäisen portaan koulutuksessa hankitun osaamisen tunnistaminen ja hyväksiluku jatkokoulutuksessa tulee mahdollistaa.

Ammattikorkeakouluilla on vakiintuneet rakenteet työelämän tarpeisiin vastaavan täydennys- ja erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen. Jos ensimmäisen tason koulutus rakennetaan irralliseksi olemassa olevista koulutuksista, seurauksena voi olla päällekkäisiä sisältöjä, epäselviä hyväksilukuja ja tarpeetonta hallinnollista kuormaa. Asetuksessa tulee siksi määritellä, miten aiemmin hankittu osaaminen tunnistetaan, miten AMK-toteutusten laatu varmistetaan ja miten koulutus kytkeytyy jatkuvan oppimisen rakenteisiin.

Arene kannattaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden erikoispätevyyden säätämistä ja sen merkitsemistä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin. Muutos vahvistaa sosiaalihuollon osaamisen tunnistamista ja tukee sosiaalihuollon roolia mielenterveyden tuessa. Perusteluissa on kuitenkin täsmennettävä erikoispätevyyden suhde sosiaalialan AMK- ja YAMK-koulutukseen, korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksiin sekä sosiaalihuollon palvelutehtäviin. Sosiaalihuollon psykososiaalista työtä ei tule kaventaa terveydenhuollon hoitomallien alisteiseksi, vaan sen tulee tukea asiakkaan toimintakykyä, osallisuutta ja arjen hallintaa sosiaalihuollon omasta tehtävästä käsin.

Vaikutusarviointia ja asetustason valmistelua tulee täydentää

Vaikutusarviointi jää ammattikorkeakoulujen ja AMK-taustaisten ammattiryhmien osalta puutteelliseksi. Esityksessä tulee arvioida tarkemmin, kuinka suuri osa koulutustarpeesta kohdistuu ammattikorkeakoulujen kouluttamiin ammattiryhmiin ja miten toteutusvastuu jakautuu eri korkeakoulusektoreiden välillä.

Vaikutusarvioinnissa tulee tarkastella myös koulutustarpeen vuosittaista mittaluokkaa sekä ohjaus-, harjoittelu- ja työnohjausresurssien riittävyttä. Koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa ei riitä pelkkä rahoituksen käytön seuranta, vaan arvioinnin tulee kohdistua myös palvelujen saatavuuteen, alueelliseen kattavuuteen ja perustason mielenterveyspalvelujen toimintakykyyn.

Vaikutusarviointiin tulee lisätä arvio koulutustarpeesta ammattiryhmittäin, koulutettavien määrästä suhteessa käytettävissä olevaan rahoitukseen, kustannusten jakautumisesta yliopistoille, ammattikorkeakouluille ja hyvinvointialueille sekä vaikutuksista ohjaus-, harjoittelu- ja työnohjauskapasiteettiin. Samalla tulee tarkastella alueellista ja kielellistä saatavuutta. Koulutuksen toteutus ei saa keskittyä vain yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ympärille, vaan sen tulee palvella kaikkia hyvinvointialueita.

Asetustason valmistelussa ratkaistaan koulutuksen sisältö, osaamistavoitteet, vähimmäisvaatimukset, hyväksiluvut ja toteutuksen periaatteet. Nämä kysymykset koskevat suoraan ammattikorkeakoulujen kouluttamia ammattiryhmiä. Arene esittää, että ammattikorkeakoulusektoria kuullaan asetuksen valmistelussa ja että asetuksessa rajataan selkeästi, mitä ensimmäisen tason koulutus oikeuttaa tekemään ja mitä se ei oikeuta tekemään itsenäisesti.

Johtopäätökset

Arene kannattaa hallituksen esityksen tavoitteita. Perustason mielenterveyspalvelujen vahvistaminen edellyttää osaamisen lisäämistä, koulutuksen maksuttomuutta ja psykososiaalisten menetelmien tunnistettavaa erikoispätevyyttä. Uudistus voi tukea lasten, nuorten ja aikuisten oikea-aikaista mielenterveyden tukea, jos koulutusmalli rakennetaan palvelujärjestelmän todellisiin osaamistarpeisiin.

Jatkovalmistelussa tulee täsmentää kolme asiaa: terveydenhuoltolain 60 c §:n perustelut rahoituksen kohdentumisesta myös ammattikorkeakoulujen toteuttamiin koulutusosuuksiin, asetustason osaamistavoitteet ja hyväksiluvun periaatteet sekä vaikutusarviointi ammattiryhmittäin ja alueittain. Näillä muutoksilla esitys tukisi paremmin psykososiaalisten menetelmien laatua, perustason mielenterveyspalvelujen saatavuutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaamisen pitkäjänteistä vahvistamista koko maassa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

Va. toiminnanjohtaja